

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Уманський національний університет садівництва
Факультет лісового і садово-паркового господарства
Кафедра лісового господарства**

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ЛІСОВОГО ТА САДОВО-ПАРКОВОГО
ГОСПОДАРСТВА**

присвячена
Третякову Миколі Васильовичу
професору, доктору сільськогосподарських наук,
випускнику Уманського училища землеробства і садівництва (1900 р.),
видатному вченому в галузі лісової таксації
(1-2 червня 2017 року)

**Умань
Видавець «Сочінський М. М.»
2017**

УДК 635.9:630

ББК 42.37:43

П27

*Рекомендовано до друку методичною комісією
факультету лісового і садово-паркового господарства УНУС
(протокол № 4 від 27.04.2017 р.)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Неспочатенко О. О. – ректор Уманського НУС, д. е. н., професор;
Шлапак В. П. – зав. каф. лісового господарства д. с.-г. н., професор;
Мосгов'як І. І. – перший проректор, к. с.-г. н., доцент;
Карпенко В. П. – проректор з наукової та інноваційної діяльності, д. с.-г. н., професор;
Поліщук В. В. – декан факультету лісового і садово-паркового господарства, зав. каф. садово-паркового господарства, д. с.-г. н., професор;
Баллябак А. Ф. – д. с.-г. н., професор;
Сонько С. П. – зав. каф. екології та безпеки життєдіяльності, д. геогр. н., професор;
Кисельов Ю. О. – професор, зав. каф. геодезії, картографії та кадастру, д. геогр. н.;
Козиченко І. В. – заст. декана з методичної роботи факультету лісового і садово-паркового господарства к. с.-г. н., доцент;
Івашенко І. С. – заст. декана з навчальної роботи факультету лісового і садово-паркового господарства, к. с.-г. н., ст. викладач;
Копаль С. А. – к. с.-г. н., доцент;
Іщук Г. П. – к. с.-г. н., доцент;
Остапчук О. С. – к. с.-г. н., доцент;
Вітенко В. А. – к. б. н., доцент;
Башир О. М. – к. с.-г. н., доцент;
Кульбіцький В. Л. – к. с.-г. н., доцент;
Шпак В. П. – викладач;
Марно-Кущ О. Ю. – викладач;
Мисловита С. А. – викладач.
Відповідальний секретар **Кульбіцький В. Л.**

Перспективи розвитку лісового та садово-паркового господарства :
П27 матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (1-2 червня 2016 року) / відп. ред.
О. О. Неспочатенко. – Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2017. – 136 с.

ISBN 978-966-304-213-8

У збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції висвітлено результати наукових досліджень, проведених працівниками факультету лісового і садово-паркового господарства Уманського національного університету садівництва та інших навчальних закладів та науково-дослідних установ.

УДК 635.9:630

ISBN 978-966-304-213-8

© Уманський національний
університет садівництва, 2017

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Шлак В. П.	ТРЕТЬЯКОВ МИКОЛА ВАСИЛЬОВИЧ (1880-1957) фахівець в області лісової таксації, доктор сільськогосподарських наук, професор.	8
Чернієнко Б. П., Шлапак В. П., Сгоров Ю. І.	Просторова організація монументальних скверів на прикладі скверу ім. І.Д. Черняховського в м. Умань Черкаської області	9
Ісаєв І. С.	Сучасний стан покинутих людьми сіл та перспективи заліснення сільських земель	13
Бровко Ф. М., Бровко Д. Ф.	Агротехніка створення культур сосни звичайної на піщаних літоземах Київського Полісся	15
Лось С. А., Дишко В.А.	Оцінка продуктивності, якісної структури і стану об'єктів ПЛІНБ дуба звичайного в ДП «Голованівське ЛГ».	17
Іванюк А. П., Іванцов С. П.	Дугласія тисолиста (<i>Pseudotsuga Menziesii</i> (Mirb.) franco у Сколівських Бескидах	19

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІСОЗНАВСТВА, ЛІСІВНИЦТВА, ТАКСАЦІЇ, ЛІСОВПОРЯДКУВАННЯ ТА ЕКОНОМІКИ

Басараб О. Ю., Шлапак В. В.	Рентабельність рубок догляду у сосняках Михайлівського лісництва ДП «Канівське лісове господарство».	21
Бойко М. М., Козаченко І. В.	Особливості обліку основних видів мисливських тварин в Оратівському лісництві ДП «Іллінецьке лісове господарство»	22
Зубенко І. Л., Остапчук О. С.	Об'єм рубок головного користування в Креселецькому лісництві ДП «Кам'янське лісове господарство»	24
Лісовий С. Б.	Сосна звичайна на піщаних ґрунтах у ДП «Чигиринське лісове господарство	26
Пастернак В. П., Скляров В. О.	Структура лісових насаджень осики Лісостепу Харківщини	28
Ріпка С. О., Остапчук О. С.	Підвищення продуктивності та якості дубових деревостанів рубками догляду	29
Савченко С. І., Остапчук О. С.	Економічна оцінка ефективності проведення рубок формування і оздоровлення насаджень в ДП «Чигиринське лісове господарство»	32
Сандул Ю. А., Козаченко І. В.	Харчування і підгодівля козулі європейської у ДП «Іллінецьке лісове господарство»	34
Ситник Р. А.	Культури сосни звичайної у свіжих і вологих суборах монастирищанського лісництва ДП «Уманське лісове господарство»	35

ПОГЛИБЛЕНІ БІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Адаменко С. А.	Варіації розміру шишок <i>P. Nigra</i> Агр. залежно від географічного походження насаджень	93
Мамчур В. В.	Відношення <i>Ailanthus Altissima</i> (Mill.) swingle до світла в умовах Правобережного Лісостепу України	94

ЕКОЛОГІЯ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДО-ЗАПОВІДНА СПРАВА

Берегута Є. І.	Порівняльна оцінка дендросоцeofлор ботанічних садів Екватору та Степу України в контексті кліматичних особливостей регіонів	97
Вітенко Д. В., Вітенко В. А.	Шляхи запобігання екологічної катастрофи в Україні	99
Гальчинський Ю. Я., Остапчук О. С., Соваков О. В.	Лісівничо-екологічна оцінка сучасного стану полезахисних лісових смуг району розташування ДП «Чечельницьке лісове господарство»	100
Діброва С. М.	Діагностичні ознаки свіжих ясенєво-липових дібров	103
Коджебаш А. В.	Взаємозв'язок довкілля та паркових насаджень	104
Лебідь В. М.	Екологічна та рекреаційна значущість лісів	107
Лялюк-Вітер Г. Д.	Сучасний стан об'єктів природно-заповідного фонду Івано-Франківської області	108
Орлов О. О.	Актуальні завдання вивчення флори судинних рослин природного заповідника «Древлянський» (Житомирська область)	110
Осіченко М. М.	Місце вільхи чорної в лісовому фонді ДП «Смілянське лісове господарство»	112
Савчук Р. І., Глінська С. О., Штокало С. С.	Лісівничо-екологічний стан дубових вікових лісів Ківерцівського Національного природного парку «Цуманська Пуца»	114
Сулима С. С.	Сучасні проблеми лісовідновлення і лісорозведення Кіровоградщини	115
Четверг В. О., Кульбійський В. Л.	Вплив ґрунтових умов Городищенського лісництва на поширення осередків кореневої губки	117
Шейгас І. М., Семенюк С. К.	Ризики сучасного стану популяцій диких ссавців у НПП "Джарилгацький"	118

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗМНОЖЕННЯ ДЕКОРАТИВНИХ, ЛІСОВИХ ТА ПЛОДОВИХ РОСЛИН

Березневич Є. Є.	Ріст та стан рослин туї західної в контейнерній культурі з субстратами різних модифікацій	121
------------------	---	-----

Білий В. О., Вітенко В. А.	Особливості насіннєвого вирощування <i>Carpinus betulus</i>	122
Кульбівський В. Л., Масловат А. С. А.	Розмноження декоративних форм видів роду <i>Ulmus</i> L. методом щеплення свіжозрізаними живцями	124
Кучер Є. А.	Вплив стимуляторів росту рослин на ґрунтову схожість та ріст сіянців дуба звичайного	126
Леонтяк Г. П., Осіпов М. Ю.	Розмноження <i>Crataegus monogyna</i> Jacq. стебловими живцями	127
Мережана Т. П., Ішук Г. П.	Особливості укорінення живців в Богданівському лісництві ДП «Чорноліське лісове господарство	130
Ріпка А. С., Вітенко В. А.	Особливості розмноження представників роду <i>Quercus</i> L. на дослідній ділянці УНУС	132
Юхименко О. М.	Вирощування сіянців шпилькових порід в умовах закритого ґрунту	134

В насадженнях 40 та 70 років об'ємна маса ґрунтових шарів в осередку всихання переважно вища, ніж у міжосередковому просторі. В 50-річному насадженні Городищенського лісництва ґрунт осередків усихання порівняно з ґрунтом міжосередкового простору характеризується в основному дещо меншою щільністю верхніх (на глибині 20 – 50 см) і більшою – глибше розташованих (60 – 110 см) шарів. На глибині 110 см в осередку всихання цього насадження об'ємна маса практично в 1,7 разу більша, ніж у міжосередковому просторі, і розвиток коріння в нижніх шарах ґрунту тут неможливий.

Як в осередках усихання, так і в міжосередковому просторі обстежених насаджень, на різних глибинах є шари ґрунту, через щільність яких обмежується розвиток кореневих систем. Відмінності між ґрунтами осередків і міжосередкового простору за величиною об'ємної маси ґрунтових шарів характерні для кожного насадження.

В цілому осередки кореневої губки в молодняках формуються на тлі більшої щільності ґрунтових шарів, що залягають на глибині 30–50 см, а в середньовічних насадженнях – на глибині 70–140 см.

Вивчення впливу механічного складу різних шарів ґрунту на формування осередків кореневої губки було оцінено методом аналізу зв'язку між вмістом різних фракцій у кожних 10 см шарах до глибини 130 см та станом і ростовими показниками насадження. Результати аналізу свідчать про суттєвий вплив вмісту різних фракцій у ґрунтових шарах як на діаметр дерев в насадженні, так і на його стан. Між вмістом фракцій крупного та дрібного пилю, а також дрібного піску у верхніх шарах ґрунту та станом насадження і його ростом відмічено середні кореляційні зв'язки (коефіцієнт кореляції 0,5 – 0,7), причому з пиловими фракціями (крупним і дрібним пилом) ці зв'язки прямі, а з дрібним піском – обернені.

РИЗИКИ СУЧАСНОГО СТАНУ ПОПУЛЯЦІЙ ДИКИХ ССАВЦІВ У НПП "ДЖАРИЛГАЦЬКИЙ"

І. М. ШЕЙГАС, к. с.-г. н., ст. наук. співроб.

ДП "СФ УкрНДЛГА"

С. К. СЕМЕНЮК, к. б. н., доцент

Херсонський державний університет

Джарилгач – закрита водами лиману та моря острівна екологічна біосистема на півдні Херсонщини, що географічно видається вузькою, 50-км піщаною косою – від с. Лазурне на материка, на схід у Чорне море. Острівні угіддя розташовані у напівпустельних умовах Степової (південної) лісомисливської області України. Дослідження у ДП "Скадовське досвідне лісомисливське господарство" виконуються, починаючи з 1991 р., тобто – 27-й рік подовж, а на сучасній території національного природного парку (в т.ч. на острові Джарилгач), утвореного у 2009 р. фактично на території мисливського господарства – з 2010 року. На острові сформувалася унікальне біоценотичне

угруповання диких ссавців ряду парнокопитних (Cerviformes), що не має подібних собі не лише в Україні, а й у Європі. Згідно "Проекту організації та розвитку мисливського господарства", клас бонітету умов проживання місцевих диких ратичних склав: олень – 3,4; лань – 3,5; муфлон – 2,5. За розрахунком оптимальної чисельності, на острові можуть проживати: 151 олень, 104 лані та 130 муфлонів. Враховуючи лише клас природного бонітету угідь, острів може прогодувати мінімально, без абсолютної шкоди місцевим біоценозам, 46 оленів, 57 ланей та 86 муфлонів. Максимально, на межі кризи: 114 особин оленя (20 на 1000га), 200 ланей (35 на 1000 га) та 131 (23 особин на 1000 га) муфлона.

Згідно класифікації вищих таксонів ссавців сучасної фауни України, фоновими видами фауністичних комплексів ДП "Скадовське ДЛМГ" та, відповідно, НПП "Джарилгацький", виступають представники п'яти родин (Cervidae – Оленячих, Bovidae – Порожнисторогих, або Бикових, Suidae – Кабанячих, Canidae – Собачих та Leporidae – Зайців) з трьох рядів класу ссавців (Cerviformes – Ратичних або Парнокопитних, Caniformes – Хижих та Leporiformes – Зайцеподібних), значна частина яких – тварини-інтродуценти. З крупних рослиноїдних ратичних на острові Джарилгач проживають такі види: олень благородний (*Cervus elaphus* L. 1758): чисельність до 250 особин, переважають ялові самки та молоді олені (біля 60% поголів'я); перевищення величини оптимальної чисельності – у 1,6 рази. Лань європейська (*Cervus dama* L. 1758): до 200 особин, серед поголів'я багато меланістів та альбіносів; перевищення оптимальної чисельності – у 1,9 рази. Муфлон (вівця гірська) (*Ovis ammon* L. 1758): до 530 особин, перевищення оптимальної чисельності – у 4,1 рази та кабан (вепр, свиня) (*Sus scrofa* L.) – одне невелике стадо, що не складає кормової конкуренції іншим ратичним. З хижаків: лисиця звичайна (руда) (*Vulpes vulpes* L. 1758) та енотоподібний (уссурійський) собака (*Nyctereutes procyonoides* Gray 1834), які є стійким джерелом рабічної інфекції. Факт наявності в острівних угіддях лисиці та енотоподібного собаки викликає лише санітарно-епідеміологічну стурбованість, бо класична схема харчових зв'язків "хижак-жертва" на острові не діє через відсутність тут крупних хижих ссавців (вовків, шакалів та собак-волоцюг), які є стихійним лімітуючим фактором чисельності рослиноїдних ссавців (сарни) на материках [1].

Загострення фауністичних ризиків на Джарилгачі почалося у період 2012-2013 років в умовах незатвердження лімітів на регулювання чисельності диких ссавців. Особливе занепокоєння біологів викликає прогресуюче зростання чисельності місцевої популяції гірського барана-муфлона. Завдяки агресивній стадній формі комунікаційної та харчової поведінки, цей баран за короткий термін часу досяг чотирикратного перевищення чисельного оптимуму. Для цього виду з потужним репродуктивним потенціалом, характерні амплітудні перепади чисельності. Додаткову занепокоєність визивають результати епізоотичних обстежень території острова та клінічних спостережень за тваринами спеціалістами Скадовського управління ветмедицини, які виявили анатомічні дефекти та хвороби кінцівок, очей, а також рогових утворень, генетичні аномалії, паразитарні захворювання у муфлонів та деяких особин

ланей, що призводить до відставання в рості та кахексії. Протягом останніх 10-15 років стабілізація фауністичних угруповань досягалася шляхом інтенсивної селекції в популяціях ссавців та завдяки біотехнічним заходам. Через відсутність такого контролю в умовах Парку щорічно існувала (існує і зараз) загроза перенаселення, масових захворювань та епізоотій.

Одним з варіантів вирішення проблеми є популяційна "ротація" ссавців. Кандидатами на переселення мають бути стенові (лісостепові) види антилоп, наприклад сайга (звичайна) (*Saiga tatarica* L. 1766), яка у минулому була звичайним видом на Херсонщині. Але слід пам'ятати про деякі її видові фізіологічні особливості, зокрема, схильність до епізоотій. Можливим претендентом до вселення також можуть бути дикі коні, древнім нащадком яких був тарпан (*Eguus ferus ferus*, або *E. gmelini*), який вважається зниклим – останнього дикого тарпана убили на території сучасної Херсонщини у 20-х роках ХХ століття. Таким переселенцем, імовірно, може виступити кулан (*Eguus hemionus* Pallas 1775).

Для мінімізації ризиків стратегія переселення ратичних повинна передбачати певний тривалий "ремонтний" період у 5-6 років за наступними етапами: виконання всебічного обстеження фактичного стану тварин на острові з паралельним вивченням характеру материкової території під вольєр; підбір та апробація життєздатності майбутніх видів-вселенців; вибір методів виселення ссавців з острова та вселення "переселенців" у материковий вольєр.

Список використаних джерел

1. Шейгас Ігор, Семенюк Станіслав. Оцінка перспектив формування фауністичного комплексу крупних рослинних ратичних та хижих ссавців на острові Джарилгач / Ігор Шейгас, Станіслав Семенюк // Інноваційні технології та інтенсифікація розвитку національного виробництва: матер. II Міжнар. п-п Інтерн.-конф. м. Тернопіль, 20-21.10. 2015 року. Тернопіль. – 2015.– С. 112-114.

Наукове видання

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ЛІСОВОГО ТА САДОВО-ПАРКОВОГО
ГОСПОДАРСТВА**

*За достовірність опублікованих матеріалів
відповідальність несуть автори.*

Підписано до друку 03.05.2017 р.
Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 7,90
Тираж 300 прим. Замовлення № 498

Видавець та виготівник «Сочінський М. М.»
20300, м. Умань, вул. Тишняка, 18/19
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2521 від 08.06.2006.
тел. (04744) 4-64-88, 4-67-77, (067) 104-64-88
vizavi-print.jimdo.com
e-mail: vizavi008@gmail.com